

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Magisteruppsats

Är min häst lycklig?

*Indikatorer på positiv välfärd hos häst och en
checklista för bedömning*

*Författare: Karin Olsson
Handledare: Marie Ekstam
Ljusegren
Termin: VT2019
Ämne: Biologi
Nivå: Avancerad
Kurskod: 4BIO1E*

Abstract

It is now widely accepted that the concept of "animal welfare" includes both the physical and mental wellbeing, and that providing positive experiences is equally important as avoiding and limiting negative ones. Most scientists seem to agree that horses experience positive welfare when exploring and feeding in complex environments and through friendly interactions with other members of the flock. In contrast, it is less clear in which situations they experience positive welfare when kept in captivity and their natural behaviours are restricted. We need indicators to assess if animals experience positive welfare, and the first aim of this thesis was a summary of the research on this subject presented the last decade. The indicators can be divided into signs of enjoyment and content (for example facial expression, body language and vocal and non-vocal sounds), luxury behaviours (behaviours not necessary for survival, such as play or allogrooming) and behaviours that supports the possibility to cope with challenges (such as friendly interactions or the possibility to control a situation). Since research has progressed so much the last decade, the second aim of this thesis was to create a checklist to be used when assessing the positive side of the welfare spectrum. However, it became clear that there is still need for more research before the indicators of positive welfare can be used in practice in a detailed checklist. This is partly due to the need for special equipment for analysis of some indicators and because many results were inconclusive or dependent on a specific context. The checklist is therefore limited to how to exclude that the horse experience negative welfare, how to provide more that the minimum level stated in the animal welfare legislation and how to provide daily possibilities to experience positive feelings.

Sammanfattning

Numera är det allmänt accepterat att begreppet "djurvälstånd" omfattar både fysiskt och mentalt välbefinnande, och att god djurvälstånd innebär att erbjuda möjlighet till positiva upplevelser likaväl som att undvika och begränsa negativa. De flesta forskare verkar överens om att hästar upplever positiv välfärd när de ägnar sig åt utforskande och födosökande beteende i stimulansrika miljöer och interagerar vänligt med andra flockmedlemmar. I vilka situationer de upplever positiv välfärd då de hålls av människan, och de naturliga beteendena begränsas på olika sätt, är däremot mer oklart. För att kunna bedöma om djur upplever positiv välfärd måste man använda olika indikatorer, och denna uppsats sammanfattar det senaste decenniets forskning på området. Indikatorerna kan delas upp i tecken på belåtenhet eller njutning (t.ex. ansiktsuttryck, kroppsspråk och vokala och icke-vokala ljud), lyxbeteenden (dvs beteenden som inte är nödvändiga för djurs överlevnad som lek och allogrooming) och beteenden som understödjer möjligheten att hantera utmaningar (t.ex. vänskapliga interaktioner eller att kunna kontrollera sin situation). Eftersom forskningen gått så mycket framåt det senaste decenniet var målsättningen också att skapa en checklista som behandlar den positiva halvan av välfärdsskalan. Det visade sig dock när indikatorerna var sammanställda att det fortfarande krävs en hel del forskning innan de är praktiskt användbara i en så detaljerad checklista. Detta beror bland annat på att flera indikatorer kräver specialutrustning för analys och för att flera resultat var tvetydiga eller kontextberoende. Checklistan begränsas därför till att behandla hur man utesluter att hästen upplever negativ välfärd och erbjuder mer än miniminivån i djurskyddslagstiftningen samt erbjuder daglig möjlighet till att uppleva positiva känslor.

Nyckelord

Häst, positiv välfärd, positiva känslor, positiva känslotillstånd, livskvalitet, välfärdsbedömning.

Tack

Stort tack till mamma, Marie Nygren, för all hjälp med korrekturläsning och för många bra synpunkter på text och innehåll.

Innehåll

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Djurskyddslagstiftning och positiv välfärd	2
1.3 Terminologi och begrepp	3
1.3.1 <i>Känslor</i>	3
1.3.2 <i>Känslotillstånd</i>	4
1.3.3 <i>Lycka</i>	4
1.3.4 <i>Livskvalitet</i>	4
1.4 När upplever djur positiv välfärd?	4
1.4.1 <i>Känslomitta</i>	5
1.5 "Ett liv värt att leva" eller "ett gott liv"	6
1.6 Mäta, uppskatta och bedöma positiv djurvälfärd	7
2 Syfte och frågeställning	7
3 Metod	8
4 Resultat	8
4.1 Indikatorer på positiva känslor eller känslotillstånd hos hästar	8
4.1.1 <i>Tecken på belåtenhet eller njutning</i>	9
4.1.2 <i>Lyxbeteenden</i>	10
4.1.3 <i>Beteenden som understödjer möjligheten att hantera utmaningar</i>	11
4.2 Förslag checklista	12
4.2.1 <i>Checklistepunkt nr 1 - Uteslut att hästen upplever negativ välfärd</i>	12
4.2.2 <i>Checklistepunkt nr 2 - Erbjud mer än miniminivån i djurskydds-lagstiftningen</i>	13
4.2.3 <i>Checklistepunkt nr 3 - Erbjud daglig möjlighet till att uppleva positiva känslor</i>	14
5 Diskussion	14
6 Slutsats	17
Referenser	18
Bilagor	21
Bilaga A - Checklista	21

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Tankarna kring vad ”djurvälstånd” innebär har utvecklats mycket de senaste decennierna (Mellor, 2012). Redan från början slog man fast att begreppet omfattar både den fysiska hälsan och det mentala välbefinnandet (Brambellrapporten, 1965), men de flesta välfärdsbedömningsmodeller fokuserar ändå mest på en av de två. Vissa lägger alltså tyngdpunkten på t.ex. reproduktiv framgång, tillväxt eller hälsa och andra är mer intresserade av djurens subjektiva upplevelse (Keeling & Jensen, 2017). När forskningsområdet var nytt var man främst inriktad på att åtgärda störningar i djurets biologiska funktioner (Green & Mellor, 2011), och sedan fokuserade man under lång tid på att undvika eller minimera negativa känslotillstånd som rädsla och smärta (Stewart m fl, 2011). Man försökte också mäta djurvälstånd på olika sätt, men det gjordes framförallt för att identifiera situationer som innebar riktigt dåligt välfärds för djuren (McCormick, 2012).

Efter ett tag insåg man dock att detta synsätt är alldeles för trångsynt (Mellor, 2012; Yeates & Main, 2008) och sedan 15-20 år (Green & Mellor, 2011) är det allmänt accepterat att god djurvälstånd inte bara handlar om att undvika och begränsa negativa erfarenheter, utan lika mycket om att erbjuda positiva (Boissy m fl, 2007; Stewart m fl, 2011). Fler och fler djurägare funderar inte bara över vad deras djur behöver, utan är lika intresserade av vad deras djur faktiskt tycker om och vilka resurser de föredrar (Yeates & Main 2008). Dessutom visar studier att god välfärds inverkar positivt på relationen häst-människa och ökar säkerheten vid hästhantering (Stomp m fl, 2016). Även på ridsportsidan lyfts frågeställningen. Den internationella ridsportsorganisationen Fédération Equestre Internationale (FEI) har nu inkluderat konceptet ”the Happy Equine Athlete” i sin regelbok för dressyr, och ser det som ett viktigt mål under träning och tävling med hästar (FEI, 2019).

Vad man anser som ”god djurvälstånd” kommer helt säkert att förändras i framtiden. Det beror på att frågan inte är strikt vetenskaplig utan påverkas i stor utsträckning av rådande normer i samhället, kultur och religion (Mellor & Green, 2011). Just nu är intresset för djurvälståndsfrågor stort bland allmänheten, och många forskare fokuserar på att ta reda på mer om djurs känslor, vad som motiverar dem och hur vi kan öka deras livskvalitet (Webster, 2016). Inställningen att djur är ”kännande varelser” har också aktualiserat frågan om vilken sorts liv vi egentligen erbjuder djur i fångenskap, och positiv djurvälstånd spås därför bli ett av de största forskningsområdena inom djurämnet under början på 2000-talets första hälft (Hemsworth m fl, 2015). Samtidigt som man gläds åt den positiva utvecklingen är det viktigt att inte se ner på den tidigare forskningen som uteslutande fokuserade på negativa aspekter som smärta, stress och lidande. Trots allt har den haft stor betydelse och i många fall lyckats åstadkomma oerhörda förbättringar av många djurs liv (Yeates & Main 2008).

Dagens ägare till sport och sällskapshästar är mycket intresserade av och engagerade i sina hästars livskvalitet (Cooper & Albentosa, 2005). Samtidigt är hästsektorn mycket traditionell och det kan vara svårt att få människor att ta till sig ny kunskap (Visser & Van Wijk-Jansen, 2012). För att information om positiv välfärds ska vara meningsfull krävs att man accepterar att djur kan uppleva positiva och negativa känslor och att dessa återspeglas i deras beteende, fysiologi och kognition (Stratton m fl, 2014). Detta är dock inte självklart för alla, i en brasiliansk studie trodde t.ex. över 90% att hästar kan känna smärta och rädsla, men bara 77% ansåg att de även kunde känna glädje (Hötzel m fl,

2019). Två sätt att få fler att ta till sig de nya rönen och börja arbeta för att erbjuda djur mer positiv välfärd kan därför vara att tydliggöra sambandet mellan positiva känslotillstånd och förbättrad djurhälsa, och att inkludera indikatorer för positiv välfärd i djurvälbedömningssystem på gård (Boissy m fl, 2007).

1.2 Djurskyddslagstiftning och positiv välfärd

I den gamla djurskyddslagen (1988:534) – som upphörde att gälla den 31 mars 2019 – angavs bara i 2 § att ”djur skall behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom”. Att sikta mot en sådan miniminivå innebär enligt Mellor (2012) att djurvälbedömningen på sin höjd kan komma upp i en neutral nivå. Dessutom är risken att små förändringar tillmäts orimligt stor framgång i förhållande till djurens egentliga upplevelser (Mellor, 2015c). I denna diskussion är det dock viktigt att skilja på begreppen ”onödigt lidande” och ”oundvikligt lidande”. Lidande som t.ex. uppkommer vid skador till följd av rena olyckshändelser kommer alltid vara närvarande och det är inte denna typ av lidande som lagstiftningen främst avser att minimera (Campbell, 2016).

I djurskyddslagensutredningen (SOU 2011:75) föreslog utredaren att den nya lagen skulle fokusera på god djurvälbedömning istället för enbart frånvaro av lidande och sjukdom. Hon menade också att det var viktigt att i begreppet ”djurvälbedömning” inkludera alla aspekter som har påverkan på djurs välbefinnande, både de fysiska och psykiska. Inte minst specificerades uttryckligen att djurs känslor borde beaktas.

I propositionen till den nya djurskyddslagen (Prop. 2017/18:147) skriver dock regeringen att man anser att det ”grundläggande syftet med djurskyddslagen även fortsättningsvis bör vara att förebygga och förhindra lidande och sjukdom hos djur”. Man menar dessutom att vissa aspekter av begreppet ”djurvälbedömning” tillgodoses redan i den gamla djurskyddslagen (1988:534) eftersom man i 4 § anger att djur ska ha möjlighet att bete sig naturligt. I tillägg till det grundläggande syftet anser dock regeringen att den nya djurskyddslagstiftningen ska främja en god djurvälbedömning, och att man i detta begrepp ska inkludera både fysiskt och psykiskt välbefinnande. Man skriver också uttryckligen att ”djurskyddslagstiftningens syfte bör sträcka sig längre än att enbart tillförsäkra frånvaron av negativa hälso- och känslotillstånd hos djuren”. Detta synsätt är tydligt i den nya djurskyddslagen (2018:1192) där man redan i 1 § slår fast att syftet med lagen är att säkerställa ett gott djurskydd och främja en god djurvälbedömning och respekt för djur. I 2 kap 2 § skriver man dessutom att djur ska hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att deras välfärd främjas.

Samtidigt erkänner man dock i propositionen till den nya djurskyddslagen (Prop. 2017/18:147) att den del av djurvälbedömningen som utgörs av ”djurets psykiska välbefinnande inte i nuläget kan säkerställas [...] genom tillräckligt konkreta och kontrollerbara bestämmelser riktade till enskilda”. Man öppnar därför för möjligheten att i framtiden införa nya bestämmelser som tillgodoser fler aspekter av djurvälbedömningen och skriver att det pågår forskning för att ta fram djurbaserade välfärdsp parametrar som bl.a. syftar till att ”utveckla positiva välfärdsindikatorer, dvs. biologiska markörer för positivt laddade känslotillstånd hos djur”.

I propositionen (Prop. 2017/18:147) är man tydlig med att de första paragraferna i den nya djurskyddslagen (2018:1192) inte innebär några nya skyldigheter för djurhållare, utan snarare ska ses som ”ändamålsbestämmelser som anger den effekt som lagstiftningen är avsedd att ha”. Även om detaljreglerna inte ändrats kan förändringen av målbilden för djurskyddet ha stor effekt på djurvälbedömningen. Mellor (2015c) skriver att om man sätter ett

högt mål för djurskyddet går utvecklingen snabbare och Yeats & Main (2008) menar att det kan vara mer effektivt att belöna insatser för god djurvälstånd än att bestraffa dålig. Att fokusera på att främja även den positiva delen av djurvälstånd innebär också automatiskt att den negativa minskar, och ger större flexibilitet i olika organisationers policyarbete på området (Yeats & Main, 2008). Detaljerad lagstiftning är dock inte heller det enda som kan leda till förbättring av djurvälstånd. I en studie av (Visser & Van Wijk-Jansen, 2012) ansåg 55% av hästentusiaster i Nederländerna att djurvälstånd skulle förbättras genom att myndigheterna skrev mer regler medan 77% ansåg att det är upp till hästsektorn själv att förbättra sig.

1.3 Terminologi och begrepp

Det tar alltid en viss tid innan nya forskningsområden har utvecklat en gemensam och accepterad terminologi (Yeats & Main, 2008). Forskningen om djurvälstånd som fokuserade på negativa upplevelser (som t.ex. stress, lidande och rädsla) genomgick denna process under 1900-talet, och just nu pågår motsvarande process för den del som fokuserar på positiva upplevelser. Att hitta gemensamma termer och begrepp för positiv djurvälstånd kompliceras dessutom av att forskningsområdet är multidisciplinärt, och inkluderar forskare med bakgrund inom bland annat etologi, fysiologi, kognition och veterinärmedicin (Mellor & Green, 2011). I dagsläget används en förvirrande blandning av flera olika uttryck, varav många är populärvetenskapliga och svåra att definiera (Mellor, 2015a). Yeats och Main (2008) skriver dock att denna situation är oundviklig för att ämnesområdet ska kunna utvecklas. De menar också att populärvetenskapliga uttryck som ”lycka” inte bör exkluderas ur vetenskaplig litteratur eftersom det oavsett definitionssvårigheten är tydligt vilket inre tillstånd som avses.

1.3.1 Känslor

Idag är de flesta forskare överens om att djur upplever känslor, inklusive positiva sådana, på ett sätt som är mycket likt människan. Dock är man fortfarande ibland tveksam till att använda begreppet av rädsla för att bli anklagad för antropomorfism (Stratton m fl, 2014). Ett sätt att undkomma detta har varit att använda uttryck som ”affektiva processer” och ”affektiva upplevelser” i ett försök att särskilja känslornas beteendemässiga, fysiologiska och kognitiva komponenter från de subjektiva (Paul m fl. 2005).

Bland forskare som vågat publicera artiklar om känslor hos djur verkar man dock överens om att känslor kan beskrivas som ”intensiva och kortlivade medfödda reaktioner på specifika händelser eller stimuli” (Stratton m fl, 2014; Briefer m fl, 2015; Baciadonna m fl, 2018). Dessa stimuli kan vara av både inre och yttre karaktär, och leder i sin tur till en kaskad av förändringar i djurets beteende, fysiologi och kognition (Baciadonna m fl, 2018). Att skriva om forskning kring känslor är extra komplicerat på svenska eftersom vi i språket inte gör skillnad på de engelska uttrycken ”feelings” och ”emotions”. Enligt Mellor (2015a) passar begreppet ”feelings” bra för att beskriva upplevelser såsom hunger, ångest eller rädsla men är för svagt för smärta och lidande. Begreppet ”emotions” inkluderar å sin sida sällan upplevelser som hunger eller törst.

Enligt Briefer m fl, (2015) är känslor sammansatta av två olika dimensioner: dels nivå av upphetsning (t.ex. lugn eller upprörd) och dels valens (om upplevelsen är negativ eller positiv). Stratton m fl (2014) delar istället upp känslor i tre olika komponenter (etologisk, fysiologisk och subjektiv). Det är den subjektiva komponenten – dvs hur en viss känsla upplevs av individen – som vållat mest debatt inom djurvälståndsområdet. Forskarna är helt enkelt inte överens om djur verkligen upplever komponenten och i så fall i vilken grad (Stratton m fl, 2014).

1.3.2 Känslotillstånd

Känslor är relativt händelsespecifika och kortlivade medan ”känslotillstånd” kan definieras som mer långlivade, ofokuserade och diffusa stämningslägen (Boissy m fl, 2007). I forskningen har begreppet ”affektiva tillstånd” ibland använts för att beskriva samma sak (Mellor, 2012), men det kan också uttryckas med det mer vardagliga begreppet humör (”mood” på engelska) (Boissy m fl, 2007). Exempel på olika positiva känslotillstånd kan t.ex. vara lycklighet, trygghet, nöjdhet, nyfikenhet och lekfullhet (Stratton m fl, 2014; Mellor, 2002).

Stratton m fl, (2014) skriver att en viss individs känslotillstånd utvecklas från den sammanslagna mängden positiva och negativa känslor under en längre tid. Man tror att det krävs att man dagligen upplever t.ex. positiva känslor för att utveckla positiva känslotillstånd, men kopplingen är ännu inte helt känd (Stomp m fl, 2016). Detta innebär att djur kan uppleva olika känslor samtidigt som de befinner sig i ett visst känslotillstånd. Det vill säga att djur som t.ex. är i ett positivt känslotillstånd kan uppleva kortvarig rädsla eller smärta utan att känslotillståndet påverkas (Stratton m fl, 2014).

1.3.3 Lycka

Lycka (”happiness” på engelska) är ett positivt känslotillstånd som skiljer sig från känslor som glädje eller njutning genom att vara mer långvarigt och mindre intensivt. Själva ordet är ett vardagligt uttryck för det inre tillstånd som uppkommer efter upprepade eller mer kontinuerliga positiva upplevelser. Att verkligen definiera detta tillstånd har länge ansetts som en av de största filosofiska frågeställningarna, och därför har ordet ”lycka” ofta undvikits inom naturvetenskapen (Boissy m fl, 2007). Att trots det våga använda begreppet är dock mycket viktigt, speciellt inom djurvälståndsområdet. Detta eftersom känslotillståndet representerar maximalt välmående och har stor betydelse för ett djurs livskvalitet (Boissy m fl, 2007).

1.3.4 Livskvalitet

I den vetenskapliga litteraturen finns mycket få definitioner av begreppet ”livskvalitet hos djur”. På humansidan har WHO (World Health Organisation) beskrivit livskvalitet som individens upplevelse av sin position i livet, baserat på aktuella värderingar och i relation till sina mål och förväntningar (Green & Mellor, 2011). På djursidan är vissa definitioner nästan identiska med definitionen av ”djurvälstånd” och andra inkluderar inte bara djurets upplevelse utan också många andra faktorer (t.ex. miljö) (Scott m fl, 2007). Den mest detaljerade definitionen är den som presenteras av Scott m fl (2007). De skriver sammanfattat att begreppet ”livskvalitet hos djur” innefattar en individs subjektiva bedömning av sin situation och huruvida denna stämmer med förväntningarna, samt den känslomässiga reaktionen på resultatet. En god livskvalitet uppstår alltså framförallt om djuret får sina förväntningar uppfyllda, oavsett vad dessa förväntningar innebär.

1.4 När upplever djur positiv välfärd?

För att djur ska kunna uppleva positiv välfärd krävs först och främst att de inte samtidigt påverkas av starkt negativa faktorer (Mellor, 2012). Det kan t.ex. handla om andnöd, törst, hunger, illamående eller smärta (Mellor, 2015b) men också frustration, ilska, leda, hjälplöshet eller ensamhet (Boissy m fl, 2007). Dessa känslor och känslotillstånd kommer då helt överskugga potentialen hos andra faktorer som hade kunnat leda till positiv välfärd (Mellor, 2012).

De flesta forskare verkar överens om att hästar upplever positiv välfärd när de ägnar sig åt utforskande och födosökande beteende i stimulansrika miljöer och interagerar vänligt med andra flockmedlemmar (Mellor, 2015c). I mer vardagliga situationer kan det däremot vara ganska svårt att skilja positiva upplevelser från neutrala eller svagt negativa. Man kan dock vara relativt säker på att djur upplever positiv välfärd när de erbjuds sådant de tycker om och sådant de vill ha. Annorlunda uttryckt när de befinner sig i situationer som utlöser positiva känslor och erbjuds resurser som de är motiverade att få tillgång till (Yeats & Main, 2008). Det finns en mängd olika sätt att ta reda på vad djur gillar. Vilka situationer som utlöser positiva känslor kan t.ex. undersökas genom studier av beteende och fysiologi, och vilka resurser som djur vill ha kan studeras genom olika typer av preferensstudier (Yeats & Main, 2008). Några situationer där forskarna dock har ansett sig så säkra på att hästar upplever positiv välfärd och använt dessa i sin forskning är rykt eller massage på specifika ställen, kontakt med varmvatten, interaktion med människor och utfodring (Stratton m fl, 2014).

Yeats och Main (2008) påpekar dock att det är viktigt att komma ihåg att djur inte alltid gör rationella val som är fördelaktiga i det långa loppet, och att de dessutom kan arbeta mycket hårt i en preferensstudie för att undkomma en situation de ogillar (snarare än att få tillgång till något de vill ha). Även om en överviktig ponny t.ex. har stor preferens för kraftigt grönbete skulle det kunna leda till sjukdom. En välfärdspolicy och strävan efter att främja positiv välfärd kan alltså inte ha som mål att hela tiden ge djur exakt vad de vill ha, utan måste också överväga negativa konsekvenser. (Yeats & Main, 2008).

Boissy m fl (2007) har föreslagit tre olika kategorier som kan användas för att identifiera situationer där djur upplever positiva känslor och som kan leda till positiva känslotillstånd:

- Vid förväntan inför att positiva händelser ska ske
Exempel är att djuret ser fram emot t.ex. en utfodring eller trevlig aktivitet som den fått indikationer på ska ske inom en nära framtid.
- Positiva händelser under tiden de sker
Aktiviteter där djur upplever positiva känslor under tiden aktiviteten pågår, t.ex. födosök, utforskande beteenden, lek, vänskapliga sociala interaktioner.
- Minne av positiva händelser som redan har skett
Exempel på anledningar i denna kategori är t.ex. nöjdheten efter att ha uppnått ett mål.

Intensiteten i den positiva välfärden som djuret upplever varierar från obefintlig till mycket stark och beror bland annat på hur många positiva händelser som sker samtidigt (Mellor, 2015b). Dessutom spelar djurets personlighet stor roll. Vissa individer har en predisposition för att tolka stimuli på ett positivt eller negativt sätt, annorlunda uttryckt om de är optimister eller pessimister (Mellor, 2015a).

1.4.1 Känslomitta

De förändringar i beteende, fysiologi och kognition som uppstår när djur upplever en viss känsla kan uppfattas av andra djur av samma art och påverka deras känslor – så kallad ”känslomitta” (Baciadonna m fl, 2018). Detta fenomen är särskilt starkt hos flockdjur och kan leda till att positiva eller negativa känslor snabbt sprids vidare inom gruppen. Sedan tidigare vet man att djur som utsätts för stressande situationer (t.ex. transport, avhorning, veterinärbesök) blir mindre påverkade om de samtidigt får lyssna på ljudupptagningar från artfränder i lugna situationer. Samma idé skulle kunna användas

inom den vanliga produktionen för att t.ex. sprida positiva känslor och öka välfärden för uppstallade djur (Baciadonna m fl, 2018).

1.5 ”Ett liv värt att leva” eller ”ett gott liv”

De senaste decennierna har flera olika modeller och koncept utvecklats för att beskriva och bedöma djurvälstånd. Det första som fick stort genomslag var ”de fem friheterna” som utvecklades i slutet av 1970-talet av FAWC (Farm Animal Welfare Council) i Storbritannien. Under denna tid fokuserade man framförallt på att undvika eller minimera negativa upplevelser, vilket framgår tydligt då konceptet bygger på att djur ska besparas negativa känslor som törst, hunger, smärta, ångest, rädsla och frustration (Green & Mellor, 2011).

Efter ett tag insåg man att ”de fem friheterna” egentligen representerade ideal, och att dessa var omöjliga att uppnå i verkligheten. Man tyckte också att man behövde tydliggöra vad som var orsaken till att ett djurs välfärd påverkades, fokusera mer på praktiska aspekter och inkludera djurs subjektiva upplevelse (Green & Mellor, 2011). Som svar på detta presenterades konceptet ”de fem domänerna”, som är en mer omfattande och multifaktoriell modell som fokuserar på ”välfärdskompromisser” istället för friheter. De fem domänerna inom vilka olika faktorer bedöms är nutrition, miljö, hälsa, beteende och mentalt tillstånd (Green & Mellor, 2011).

Ännu senare utvecklades konceptet ”livskvalitet” (på engelska Quality of Life – QoL) som introducerade ett nytt perspektiv. Konceptet kommer från början från humansidan och bygger på individens subjektiva bedömning av sin situation i relation till personens förväntningar, samt den känslomässiga reaktionen på detta (Scott m fl, 2007). Konceptet erkänner också att djur upplever både negativa och positiva känslor och att det är viktigt för livskvaliteten att de positiva överväger (Green & Mellor, 2011). Utifrån detta tankesätt har Storbritanniens Farm Animal Welfare Council (FAWC) utvecklat kategorierna ”ett liv inte värt att leva”, ”ett liv värt att leva” och ”ett gott liv” (Mellor, 2006). För att kunna inkludera en neutral mittpunkt har Green och Mellor (2011) föreslagit att skalan också ska omfatta ”ett liv värt att undvika”.

Tabell över de olika kategorierna i skattningsmodellen för ”livskvalitet” (efter Mellor, 2016):

Kategori	Beskrivning
Ett gott liv	Balansen mellan framträdande positiva och negativa erfarenheter är starkt positiv. Detta uppnås genom att alla råd kring god praxis uppfylls fullständigt, och djuren erbjuds långt över miniminivån vad gäller djurskyddsregler.
Ett liv värt att leva	Balansen mellan framträdande positiva och negativa erfarenheter är övervägande positiv. Detta uppnås genom att miniminivån vad gäller djurskyddsregler uppfylls fullständigt.
Neutral	Mängden framträdande positiva och negativa erfarenheter tar ut varandra.
Ett liv värt att undvika	Balansen mellan framträdande positiva och negativa erfarenheter är övervägande negativ. Situationen kan dock snabbt korrigeras genom veterinärbehandling eller förändring av inhysning eller rutiner.
Ett liv inte värt att leva	Balansen mellan framträdande positiva och negativa erfarenheter är starkt negativ. Situationen kan inte korrigeras snabbt vilket innebär att avlivning är det enda acceptabla alternativet

1.6 Mäta, uppskatta och bedöma positiv djurvälstånd

Att ett djur inte visar upp beteendeproblem eller stress kan inte ses som ett tecken på att djurvälståndet är god (Keeling & Jensen, 2017). För att kunna bedöma positiv djurvälstånd måste vi istället fokusera på att hitta sätt att mäta eller bedöma om djur upplever positiva känslor eller känslotillstånd, dvs indikatorer i andra änden av välfärdsspektrat (Hintze et al, 2016). Målsättningen är att hitta säkra indikatorer som är icke-invasiva och lätta att använda i flera olika situationer (Hintze et al, 2016), och som kan hjälpa till att bedöma välfärdsstatus, verifiera antaganden om nyttan med olika typer av miljöberikning och främja positiv välfärd (Stratton m fl, 2014).

Den senaste tiden har utvecklingen gått snabbt framåt (McCormick, 2012) men än finns inget sätt att direkt mäta positiv välfärd hos djur. Istället används indirekta mätmetoder som beteendestudier (Keeling & Jensen, 2017) eller fysiologiska mätningar (Hemsworth m fl, 2015). Bäst resultat fås oftast genom att kombinera flera olika mätmetoder och indikatorer (Yeats & Main, 2008) och redan i Brambellkommitténs rapport (1965) påpekade man att alla försök att utvärdera djurvälstånd måste ta i beaktande de indikationer man bl.a. kan utläsa ur djurens funktion och beteende. Ett av problemen med att kombinera på detta sätt är dock att vi inte vet hur de olika parametrarna ska viktas mot varandra så att de på ett korrekt speglar djurets upplevelse (Keeling & Jensen, 2017).

Ett stort problem med att mäta subjektiva upplevelser – som känslor eller känslotillstånd – är att göra en objektiv bedömning (Cooper & Albentosa, 2005). Även om man hittar trovärdiga indikatorer på positiva upplevelser kräver koncept som bedömning av "livskvalitet" en viss grad av subjektiva bedömningar och spekulation kring hur djur upplever sin situation (Green & Mellor, 2011). Speciellt komplicerat blir detta när det är djurägaren eller någon annan med en känslomässig koppling till djuret som ska utföra bedömningen (Scott m fl, 2007). Bedömningen om hur djur känner leder också lätt till antropomorfism (Green & Mellor, 2011).

För att minimera detta problem finns ett stort behov av att ta fram validerade metoder för att bedöma hästars känslor, och som dessutom gör skillnad på graden av positiv upplevelse (Hall m fl, 2018). Stratton m fl (2014) skriver t.ex. att det idag är svårt att avgöra om resultaten speglar grad av upphetsning eller grad av känslomässig valens (dvs om skillnaden beror på hur stark känslan är – eller om känslan är positivt eller negativt laddad). Innan man får mer kunskap om detta är det därför svårt att jämföra resultat från olika behandlingar i en studie (Stratton m fl, 2014) eller om djuret lever "ett gott liv" snarare än "ett liv värt att leva" (Hall m fl, 2018).

2 Syfte och frågeställning

Intresset för positiv djurvälstånd har ökat mycket de senaste åren, både bland forskare och vanliga hästägare. Fler och fler funderar inte bara över vad deras djur behöver för att inte må dåligt, utan vill också kunna erbjuda sina hästar möjlighet att uppleva positiva känslor (som t.ex. glädje och lycka) och ett gott liv. Längre fanns bara säkra indikatorer på om djur upplevde negativa känslor som stress, rädsla eller lidande, men nu börjar forskningen om positiva välfärdsindikatorer komma ikapp. Detta examensarbete syftar till att hjälpa de hästägare som vill veta om deras häst har en positiv välfärd i sin miljö och när den upplever positiva känslor/känslotillstånd genom att sammanställa den senaste

forskningen inom ämnet, och ta fram förslag på en checklista som kan användas vid en enkel bedömning.

Frågeställning:

1. Vilka indikatorer har enligt forskningen samband med positiv välfärd/positiva känslotillstånd hos hästar?
2. Kan man ta fram en kompletterande checklista med dessa indikatorer som kan användas för att bedöma om en häst upplever positiv välfärd/positiva känslotillstånd i sin miljö?

3 Metod

För att genomföra denna review-studie gjordes en omfattande litteratursökning i februari 2019. Vid sökningen användes databaserna Science Direct, PubMed och Google Scholar och följande sökord: "horse" och "animal" i kombination med "positive welfare", "positive emotion/emotional states", "quality of life" samt "positive welfare" i kombination med "assess", "evaluate", "measure". I de fall jag hittade relevanta publikationer genom sökningen utnyttjades också funktionen "sök relaterade artiklar".

Vid urvalet av publikationer användes följande avgränsningar:

- Forskningsresultat publicerade de senaste 10 åren
- Forskning som publicerats på engelska
- Endast forskning som behandlar positiv välfärd (alla resultat som behandlade t.ex. ansiktsuttryck vid smärta, fysiologiska/beteendemässiga indikatorer på stress osv har uteslutits)
- Endast forskning som behandlat specifikt hästar eller djur generellt (alla resultat som behandlat indikatorer på positiv välfärd eller positiva känslor hos andra djurslag har uteslutits)
- Endast resultat relevanta för sällskapshästar (alla resultat som behandlat positiva interaktioner mellan sto och föl samt vid sexuella beteenden har uteslutits)

4 Resultat

4.1 Indikatorer på positiva känslor eller känslotillstånd hos hästar

Frågeställning 1: Vilka indikatorer har enligt forskningen samband med positiv välfärd/positiva känslotillstånd hos hästar?

Att hitta säkra indikatorer på olika känslor och känslotillstånd hos djur är en av de största utmaningarna på djurvälståndsområdet (Hintze et al, 2016). Antalet indikatorer för positiva känslor är fortfarande få och många av de beteenden som tidigare föreslagits har visat sig vara tvetydiga (Stomp et al, 2018a).

Stratton m fl (2014) skriver att beteendeförändringar hos hästar som indikerar positiva känslor troligtvis är mindre tydliga och svårare att upptäcka än de som indikerar negativa. Av denna anledning behövs troligtvis fler individer i varje studie för att kunna upptäcka statistiskt signifikanta resultat. Ny forskning visar dock att det finns flera små och relativt

svårupptäckta beteenden som uppkommer när djur upplever positiva känslor eller känslotillstånd. Det kan t.ex. handla om förändringar i kroppshållning, ansiktsuttryck och ljud (Keeling & Jensen, 2017).

Enligt McCormick (2012) kan indikatorerna för positiv välfärd delas upp i tre kategorier:

1. Tecken på belåtenhet eller njutning
2. Lyxbeteenden
3. Beteenden som understödjer möjligheten att hantera utmaningar

4.1.1 Tecken på belåtenhet eller njutning

4.1.1.1 Ansiktsuttryck

Forskare har identifierat att hästar har 17 olika ansiktsuttryck, men det är ännu oklart vad alla betyder (Wathan m fl, 2015). Hittills har man ägnat sig mest åt att ta reda på hur hästars mimik påverkas av smärta eller stress, men förändringar i ansiktsuttryck är också en bra indikator på positiva känslor eller känslotillstånd. Lansade m fl, (2018) skriver att detta beror på att hästar har många olika ansiktsmuskler som gör olika uttryck möjliga, de är en social art som etablerar långvariga relationer med flockmedlemmar och de förlitar sig i stor utsträckning på visuell kommunikation.

En viktig del i hästars mimik är förekomsten av rynkor ovanför ögonen. I en studie av Hintze et al (2016) undersöktes bland annat om rynkornas form, antal, tydlighet och vinkel förändrades då hästen upplevde positiva känslor. Två olika positiva situationer testades, en då hästarna ströks över hals och manke och en där de förväntade sig att strax få foder. Resultaten visade att rynkornas form, antal och tydlighet inte påverkades av någon av situationerna, men att vinkeln däremot minskade då en person strök med händerna mot hästens kropp. Vinkeln var dock oförändrad då de väntade på mat, vilket enligt författarna både kan bero på att hästarna egentligen inte upplevde testsituationen som positiv eller att ansiktsuttrycket inte är generellt utan varierar beroende på vad som orsakar den positiva känslan.

Även andra delar av ansiktet förutom ögonen kan ge indikationer på hur hästen upplever en situation. I en studie av Lansade m fl, (2018) jämförde man bland annat hästars ansiktsuttryck vid två olika typer av rykt (den typ som lärs ut vid t.ex. ridskolor och en ”mjukare” variant). Hästar som ryktades på det mjukare sättet hade oftare ögonen halvöppna, överläppen avslappnad (orörlig eller ryckande) och öronen spetsade bakåt i vinkel med nosen.

4.1.1.2 Ljud

Det är vanligt att djur ger ifrån sig olika typer av ljud då de upplever olika känslor och känslotillstånd (Briefer m fl, 2017). Dessa kan vara både vokala och icke-vokala, men forskningen har hittills främst fokuserat på de förstnämnda (Stomp m fl, 2018a).

Bland hästar är gnäggningar de vanligaste vokala ljuden, och de används både i negativa och positiva situationer. I en studie av Briefer m fl (2015) såg man att en gnäggning alltid består av två olika grundtoner som inte harmonierar och att en av dessa var signifikant längre och högre vid negativa situationer (t.ex. vid separation från flocken) än vid positiva (t.ex. vid återförening). I ytterligare en studie av samma författare kunde man koppla den andra tonen till hur upphetsad hästen var (Briefer m fl, 2017). Genom att analysera de två

olika tonernas längd och frekvens kan man alltså avgöra både om hästen upplever situationen som positiv eller negativ (detta kallas även "valens") och hur upphetsad eller uppjagad den är.

Bland icke-vokala ljud har frustningen intresserat forskarna. Detta ljud definieras av Stomp m fl (2018a) som "ett pulserande ljud från kraftig utandning genom näsborrarna då munnen är stängd". Tidigare har man trott att detta ljud främst har varit en bieffekt av att hästen velat rensa näsborrarna, men nya studier har visat att frekvensen av beteendet ändras beroende på i vilken situation hästen befinner sig och kan användas som en trovärdig indikator på att hästen upplever positiva känslor. Stomp m fl (2018a) jämförde två grupper av hästar – en grupp som stallades upp individuellt och gavs små grovfodergivor och en annan grupp som hölls i flock på bete. I studien kunde man se att frekvensen av frustningar var signifikant högre i miljön som erbjöd bättre välfärd (i flock på bete) och då hästarna visade andra tecken på positiva inre känslor eller känslotillstånd (då de hade öronen framåt eller åt sidorna). I studien uppskattades även hästarnas stressnivåer, och man kunde se att hästar med lågt stressindex frustade betydligt mer än de med högt. I en annan studie av samma forskare sågs att även "icke pulserande" frustningar kan användas som indikatorer på att hästar upplever positiva känslor, men då av svagare intensitet (Stomp m fl, 2018b).

4.1.1.3 Fysiologi

Många olika fysiologiska värden används som tydliga indikatorer på negativ välfärd hos djur (t.ex. nivåer av stresshormoner) men att hitta liknande kopplingar för positiv välfärd har visat sig svårt (Keeling & Jensen, 2017). Ett förslag som lagts fram är mäta nivåer av hormonet oxytocin eftersom utsöndringen är nära kopplad till positiva sociala interaktioner och social support samt minskar blodtryck och hjärtfrekvens (Rault, 2012).

Ett stort problem med att använda fysiologiska indikatorer för positiv välfärd är dock stressen det innebär för djuret när blodproverna tas (Keeling & Jensen, 2012). För att undvika detta problem fokuserar man på icke invasiva fysiologiska mätmetoder. Detta skulle t.ex. kunna vara att mäta oxytocinnivåer i urin istället för blodet (Stratton m fl, 2014), hjärtfrekvens eller kroppstemperatur. Preliminära resultat från en studie av Stewart m fl (2011) visade t.ex. att hjärtfrekvensen gick ner och ögontemperaturen ökade hos hästar vid rykt. Detta tror forskarna kan ha samband med att hästarna upplevde situationen som positiv vilket ledde till ökad aktivitet i det parasympatiska nervsystemet.

4.1.2 Lyxbeteenden

Lyxbeteenden är ett begrepp som används för att beskriva beteenden som inte anses absolut nödvändiga för ett djurs överlevnad. De ses ofta som motsatsen till de "beteendebehov" som används för att ange minimistandarder i djurskyddslagstiftning (McCormick, 2012), och som hos hästar oftast sammanfattas med "de tre S:en – ströva, sällskap och söka föda" (Jensen, 1993). Enligt McCormick (2012) är lyxbeteenden de beteenden som försvinner först om djuret utsätts för en icke optimal miljö, och därför tolkas förekomst av dessa också som tecken på god välfärd.

Generellt för alla arter är beteende som lek och allogrooming (dvs putsning mellan individer) att anse som lyxbeteenden, men att identifiera specifika beteenden för olika arter är viktigt för att kunna göra bättre och mer noggranna bedömningar av djurvälståndet. Om man saknar kunskap om arts specifika lyxbeteenden kan dock den totala beteendediversiteten användas som indikation, eftersom välfärden generellt är bättre i

djurhållningssystem som ger möjlighet för djuren att utföra många olika beteenden (McCormick, 2012).

4.1.2.1 *Allogrooming*

Vänskapliga interaktioner mellan artfränder (bland annat så kallad "allogrooming") leder till band mellan individer och är nära kopplat till positiva känslor och känslotillstånd (Mellor, 2015b).

4.1.2.2 *Lek*

Flera olika författare anser att lekbeteenden kan ses som en viktig indikator på positiv välfärd hos djur (McCormick, 2012; Mellor, 2015b), medan andra rapporterar att detta antagande kanske inte gäller för just hästar (Hausberger m fl, 2012). De som menar att förekomst av lek hos vuxna individer är positivt menar att förutom att djuret upplever positiva känslor under själva leken är det också avslappnande och självbelönande (Mellor, 2015c). Leker djuret inte med ett objekt utan med en annan individ är det dessutom en bandskapande social interaktion (Mellor, 2015c). Huvudargumentet för användning av lek som indikator är dock att djur som upplever dålig välfärd inte uppvisar lekbeteenden (McCormick, 2012).

En studie av Hausberger m fl, (2012) pekar dock på motstridiga resultat, dvs att hästar med dålig välfärd kan visa mer lekbeteende än andra. I denna studie observerade man hur mycket en grupp ridskolehästars lekte i hagen, och uppskattade de olika individernas stressnivå. Utifrån detta kunde forskarna dra slutsatsen att de som lekte mest också hade de högsta värdena på kronisk stress (Hausberger m fl, 2012).

Ahloy-Dallaire m fl, (2018) ger eventuellt en förklaring på detta mysterium. De menar att det egentligen inte finns några studier som indikerar att förekomsten av lekbeteenden kan skilja en positiv välfärd från en neutral. I sin review-artikel som behandlar lek hos flera arter kunde man se att negativa upplevelser oftast undertryckte lekbeteende men att det saknades studier på hur lek påverkas av positiva upplevelser.

4.1.3 Beteenden som understödjer möjligheten att hantera utmaningar

4.1.3.1 *Vänskapliga sociala interaktioner*

Det sociala stödet från artfränder är en nyckelfaktor för positiv välfärd och välmående hos djur (Rault, 2011). I studier på vilda hästar har man sett att ston oftast bara formar riktigt nära band med en eller två andra individer under sin livstid (Feh, 2005). Beteenden som tyder på att hästar formar starka vänskapsband är att de putsar varandra, vilar tillsammans, håller sig nära och följer efter varandra (Mills och Redgate, 2017).

4.1.3.2 *Kognitiv partiskhet*

Man vet från humanstudier att individer med ett "optimistiskt synsätt" generellt bedömer tvetydiga stimulus som mer positiva än de som beskrivs som "pessimister". Detta verkar gälla även för djur (Keeling och Jensen, 2017). Ett enkelt sätt att avgöra om en viss häst är optimistiskt eller pessimistiskt lagd är att titta på vilken framhov de oftast lyfter först då de börjar röra sig. Logiken bakom detta påstående är enligt Marr m fl, (2018) att höger hjärnhalva (som styr vänster sida av kroppen) är ansvarig för bland annat reaktioner mot stress, nya händelser, predatorer och undvikande beteenden. Vänster hjärnhalva (som styr höger sida av kroppen) är istället ansvarig för närmanden, rutinsituationer och kategorisering av stimulus. Genom att observera vilken av hovarna hästen lyfter först kan man alltså få en indikation på vilken hjärnhalva hästen använder mest för att processa information. I en studie av Marr m fl (2018) jämförde man denna enkla metod med mer

komplikerade sätt att avgöra kognitiv partiskhet och fann då att det är ett tillförlitligt sätt att avgöra om hästen är pessimistiskt eller optimistiskt lagd. Hästar som helst använder vänster framben ser alltså mer pessimistiskt på tvetydiga stimuli och hästar som helst använder höger framben är oftast mer optimistiska. (Marr m fl, 2018).

4.1.3.3 Kontroll av sin situation

Ett av de bästa sätten undvika att stressorer ger upphov till negativa konsekvenser är att ge djuret en möjlighet att själv kontrollera sin situation (Keeling och Jensen, 2017). Det handlar t.ex. om att ge hästarna flera olika möjligheter som de kan välja emellan. Detta synsätt tillämpas sällan i modern hästhållning, men ny forskning visar t.ex. att hästar relativt enkelt kan tränas att med symboler indikera om de t.ex. föredrar att ha på sig ett täcke eller om de föredrar att vara utan (Mejdell m fl, 2016). I en studie av Mejdell m fl, (2016) gavs hästarna alltså möjligheten att kommunicera, genom att puffa med nosen på olika symboler, om de kände behov av ett täcke eller inte och på så sätt hantera utmaningen med termoreglering.

4.2 Förslag checklista

Frågeställning 2: Kan man ta fram en kompletterande checklista med dessa indikatorer som kan användas för att bedöma om en häst upplever positiv välfärd/positiva känslotillstånd i sin miljö?

Baserat på information om vilka faktorer som krävs för att hästar ska kunna uppleva positiva känslor/känslotillstånd och positiv välfärd samt de indikatorer för detta som forskarna identifierat har en kortare checklista utarbetats. Nedan följer mer utförlig information om de olika punkterna, och checklistan finns i sin helhet i Bilaga A.

4.2.1 Checklistepunkt nr 1 - Uteslut att hästen upplever negativ välfärd

Att göra: Undersök och uteslut att hästen upplever negativ välfärd genom att gå igenom en valfri redan framtagen checklista som syftar till att uppfylla svensk minimilagstiftning.

Bakgrund: För att djur ska kunna uppleva positiv välfärd krävs först och främst att de inte samtidigt påverkas av starkt negativa faktorer (Mellor, 2012). De svenska checklistor som finns framtagna för bedömning av djurvälfärd och som finns tillgängliga utgår alla från nivån som sattes i 2 § i den gamla djurskyddslagen (1988:534) – dvs att ”*djur skall behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom*”. Detta innebär att checklistorna baseras på lagstiftning som har som mål att djurvälferden ska säkerställas till en neutral nivå (Mellor, 2012) eller ”ett liv värt att leva” (Mellor, 2016). Eftersom dessa checklistor faktiskt fokuserar på att åtgärda störningar i djurets biologiska funktioner (Green & Mellor, 2011), och undvika eller minimera negativa känslotillstånd som rädsla och smärta (Stewart m fl, 2011) passar de bra för att utesluta att hästar upplever negativ välfärd.

Idag finns flera olika checklistor av denna typ tillgängliga. Två exempel är Jordbruksverkets checklista för djurskyddskontroll (hästdjur) (Jordbruksverket, 2019) och Svenska Ridsportförbundets ”Hästhållning med kvalitet – checklista för egentillsyn för ridskolor” (Svenska Ridsportförbundet, 2019). Checklistorna är uppbyggda av olika påståenden eller frågor, där den som genomför kontrollen ska markera om olika lagkrav är uppfyllda.

Nedan ses ett exempel från Jordbruksverkets checklista för djurskyddskontroll (hästdjur) (Jordbruksverket, 2019):

Häst 11	Hästarnas behov av social kontakt är tillgodosett.	DL 4 §, L101 2kap. 1 §	
☐	☐	☐	☐
Ja	Nej	Ej kontr.	Ej aktuell

Påverkas hästen av faktorer som ger dålig välfärd?

Om JA → åtgärda eventuella brister.

Om NEJ → gå vidare till nästa punkt.

4.2.2 Checklistepunkt nr 2 - Erbjud mer än miniminivån i djurskyddslagstiftningen

Att göra: Fundera på om hästen hålls i enlighet med ”god praxis”.

Bakgrund: Svensk djurskyddslagstiftning är en minimilagstiftning som syftar till att ange vad som är acceptabelt djurskydd och inte vad som är god djurvälfärd. Enligt Mellor (2016) uppnås ”ett gott liv” först när djuren erbjuds långt över miniminivån i lagstiftningen och man istället erbjuder det som anses som ”god praxis”.

Idag finns inga checklistor för ”god praxis” inom hästhållning tillgängliga på svenska. I en nyligen presenterad studie utvecklades och testades dock ett protokoll för ökad hästvälfärd (HWAP – Horse Welfare Assessment Protocol) (Viksten, 2016). Detta protokoll är baserat på kriterier och principer från ”Welfare Quality” (ett kontrollprogram för lantbruksdjur) och inkluderade bland annat luftkvalitet, hull, förekomst av sår och skador, hästens beteende i boxen, skaderisker och hältor (Viksten 2016). Protokollet är dock tyvärr inte tillgängligt för allmänheten.

För att ta reda på vad som är ”god praxis” måste man därför vända sig till vetenskaplig litteratur som behandlar hästhållning och djurvälfärd. En bra start är dock att ge utökad möjlighet till de tre ”beteendebeståndsdelarna” – ströva, sällskap och söka föda” (Jensen, 1993) och erbjuda stimulerande miljöer där hästarna får utlopp för många olika typer av beteenden (McCormick, 2012). Det handlar också om att öka kvalitén på de resurser som erbjuds – t.ex. att inte bara erbjuda sällskap av artfrände utan att också anpassa gruppammansättningen så att hästarna trivs och interagerar vänligt med andra flockmedlemmar (Mellor, 2015c).

Erbjuds hästen mer än mininivån som anges i djurskyddslagstiftningen?

Om JA → gå vidare till nästa punkt.

Om NEJ → anpassa hästhållningen i enlighet med god praxis, t.ex.:

- öka tiden hästen är i hagen, har sällskap och kan äta/födosöka
- öka stimulansen i miljön (t.ex. hållning i flock, naturbeten, olika typer av miljöberikning)
- öka kvalitén på resurserna (t.ex. större ytor, högre komfort (t.ex. solskydd eller mjuk ströbädd), anpassad flokksammanställning)

4.2.3 Checklistepunkt nr 3 - Erbjud daglig möjlighet till att uppleva positiva känslor

Att göra: Undersök om det finns tecken på att hästen dagligen upplever positiva känslor eller känslotillstånd?

Bakgrund: Eftersom positiva känslotillstånd uppstår ur upprepade dagliga positiva känslor (Stomp m fl, 2016) är det viktigt att hästarna frekvent erbjuds tillgång till sådant de tycker om och sådant de vill ha för att kunna uppleva positiv välfärd. Det kan vara situationer som utlöser positiva känslor eller resurser som de är motiverade att få tillgång till (Yeats & Main, 2008).

För att kunna ta reda på vad den specifika individen tycker om kan man använda sig av all den nyligen publicerade information som finns tillgänglig kring indikatorer för att hästar upplever positiva känslor eller positiva känslotillstånd (se 4.1 för mer information). Även om vissa resultat fortfarande är svåra att använda i praktiken kan information om t.ex. ansiktsuttryck eller frustningsfrekvens vid belåtenhet eller njutning redan tillämpas i hästhållningen.

Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att överväga om det finns eventuella negativa konsekvenser av hästens preferenser. Många resurser (t.ex. kraftfoder) kan hästarna vara starkt motiverade att få tillgång till (Yeats & Main, 2008), samtidigt som det är olämpligt ur hälsosynpunkt med stora givor.

Även om hästen inte tränas att kommunicera val via symboler är valbarhet och möjlighet att påverka sin situation viktigt för hästens välfärd. Det kan handla om enkla saker som att låta hästen välja om den vill vara inomhus eller utomhus (t.ex. via lösdriftssystem), vilka flockmedlemmar de vill vistas i närheten av (kräver tillräckligt stora ytor och gruppställning) och vad de vill ägna sig åt (kräver komplexa miljöer med valbarhet).

3a. Utför hästen några av de beteenden som forskare har identifierat som indikatorer på belåtenhet eller njutning (t.ex. specifika ansiktsuttryck, kroppsspråk, frustningar)?

3b. Utför hästen några ”lyxbeteenden” (som lek och allogrooming)?

Om JA → Mycket tyder på att hästen upplever positiv välfärd i den miljö den hålls. Fortsätt försöka tillgodose hästens individuella preferenser och sikta mot att öka antalet situationer eller tillgången till resurser som hästen föredrar. Observera dock att vissa av hästars preferenser kan ha långsiktigt negativa effekter och att tillgång till denna typ av resurser trots allt bör begränsas.

Om NEJ → anpassa hästens skötsel och miljö, t.ex. genom att:

- försöka identifiera hästens individuella preferenser och sikta mot att öka antalet situationer eller tillgången till resurser som hästen föredrar.
- anpassa hästhållningen ännu mer i enlighet med ”god praxis”
- försöka minimera negativa upplevelser
- erbjud hästen fler valmöjligheter i vardagen

5 Diskussion

Att studera och arbeta med djurvälfrågor har länge inneburit ett primärt fokus på frågor om lidande, smärta, stress och rädsla. Det mesta har handlat om att minimera, undvika, lindra eller förebygga att djur utsätts för negativa upplevelser då de hålls i

fångenskap hos människan. Frågeställningar, projekt och uppdrag kring positiv välfärd har varit få och forskningsresultat med denna inriktning har mest behandlats som ”intressant fakta” eller kuriosa utan praktisk tillämpning. Under litteratursökningen till denna uppsats har det dock blivit tydligt att det inom den vetenskapliga sfären pågår en omfattande och snabb förändring, och att aspekter som att främja positiva känslor och känslotillstånd nu tar allt mer plats. De senaste 10 åren har antalet publicerade artiklar som behandlar positiv välfärd ökat närmast explosionsartat, och det borde inte dröja länge innan kunskaperna sprids och börjar tillämpas utanför forskarvärlden.

Resultatet på **frågeställning 1** bekräftar att flera olika forskargrupper nu arbetar parallellt med olika projekt som syftar till att hitta indikatorer på att hästar upplever positiv välfärd eller positiva känslor/känslotillstånd. Indikatorerna som identifierats hittills är intressanta men försöksuppläggen har varit ganska spretiga och avsaknaden av gemensamma definitioner gör det svårt att få en helhetsbild av forskningsläget. Forskningsupplagen verkar dessutom i många fall fortfarande baseras mer på forskarnas eget specialintresse och bakgrund än en analys av vilka indikatorer man kan förvänta sig vara mest framgångsrika utifrån hästen som biologisk varelse. Detta angreppssätt kan dock förväntas förändras när forskare aktiva inom området utvecklat en mer gemensam terminologi och målsättning och börjat samarbeta mer med varandra.

En stor svaghet i många studier på indikatorer för positiv välfärd är det faktum att man sällan vet om försöksupplägget verkligen utlöser positiva känslor eller känslotillstånd hos hästen. Dessutom förutsätts ofta mycket specifika och konstruerade situationer som ryktning och utfodring vara positiva i studierna – trots att dessa beroende på utförande och tidigare erfarenheter både kan utlösa positiva känslor och obehag och frustration hos individen som testas. Det är alltså svårt att veta om ett oklart resultat berodde på att indikatorn man testade inte är användbar, eller om testsituationen inte var tillräckligt positiv. En annan svaghet är att de flesta studier inte gör skillnad på intensiteten i känslorna/tillstånden de försöker mäta, och bara förutsätter att indikatorerna har en binär eller rätlinjig skala från neutral till starkt positiv. Eftersom hästar är biologiska varelser är det fullt möjligt att indikatorer som tyder på svaga och starka positiva känslor ser helt olika, eller till och med motstridiga, ut. Likaså kan indikatorer på positiva känslor och positiva känslotillstånd skilja sig åt. Det finns alltså ett behov av mer nyanserad forskning där man tar hänsyn till detta i sina försöksupplägg.

Bakgrunden till **frågeställning 2** och försöket att utveckla en checklista för positiv välfärdsbedömning kom ur en önskan att underlätta för hästägare som vill erbjuda sina hästar ett så bra liv som möjligt. Hästar ses idag oftare som sällskapsdjur än som lantbruksdjur och många ser dem till och med som familjemedlemmar. Denna inställning gör steget kort till funderingar kring om hästen är lycklig och hur man kan ta reda på det. Många hästägare vill sina djur oerhört väl, men misslyckas ibland med intentionen att erbjuda motsvarande Farm Animal Welfare Councils ”ett gott liv”. Detta på grund av okunskap om hästens biologiska behov och att det saknas information om hur man kan avgöra om hästen upplever positiv välfärd. Påståendet att hästar inte nödvändigtvis lever ett ”gott liv” bara för att man uppfyller den svenska djurskyddslagstiftningen är inte heller helt oproblematiske. Inte minst organisationer och företag med inhysningssystem som förhindrar många naturliga beteenden (t.ex. där hästarna står långa perioder inomhus eller vistas ensamma i små hagar utan berikning) kan få svårt att ta till sig informationen. Många av dessa menar dessutom att deras hästhållning håller mycket god kvalitet då de aldrig får anmärkningar vid djurskyddskontroll. Det krävs därför informationsinsatser för få alla hästhållare att förstå att djurskyddslagstiftningen – även fortsättningsvis med den

nya Djurskyddslagen (2018:1192) – inte baseras på vad som är optimalt utan endast anger en miniminivå för vad som är acceptabelt.

Eftersom forskningen gått så mycket framåt det senaste decenniet var målsättningen för **frågeställning 2** (checklistan) i början av detta projekt hög. Förhoppningen var att man utifrån resultatet på **frågeställning 1** skulle kunna göra en checklista liknande den som används vid djurskyddskontroll, men som behandlar den positiva halvan av välfärdsskalan. Det visade sig dock när indikatorerna var sammanställda att det fortfarande krävs en hel del forskning innan de är praktiskt användbara i en så detaljerad checklista. Några av indikatorerna (t.ex. ansiktsuttryck och frekvens av frustningar) är mycket subtila men skulle delvis kunna användas av personer med god kännedom om varje hästs "normalläge", men andra kräver specialutrustning för analys (t.ex. toner i gnäggningar). För flera andra är resultaten tvetydiga (t.ex. vad gäller förekomst av lek hos vuxna hästar) eller så rapporterar forskarna att resultaten verkar kontextberoende (indikatorerna är bara giltiga för en specifik situation). Dessutom finns för lite information om hur indikationerna påverkas av intensiteten i de positiva känslorna. Av ovan nämnda anledningar blev checklistan alltså tyvärr inte lika användbar som intentionen och förhoppningen då projektet startade.

Ytterligare en svårighet i arbetet med checklistan var de många artiklarnas hänvisning till hästhållning enligt "god praxis". Detta begrepp definierades aldrig tydligare än att det innebär att hästen erbjuds en miljö och situation "långt över miniminivån i djurskyddslagstiftningen". Även om det aldrig uttrycks får man förutsätta att det som avses är hästhållning i enlighet med forskning på hästens biologiska beteendebestånd, och inte traditionell hästhållning (då denna i stor utsträckning snarare tar hänsyn till praktikalitet för skötaren och ekonomi). Att detta begrepp dessutom förändras i takt med att forskningen utvecklas (t.ex. vad gäller för- och nackdelar med inhysningssystem) innebär en svårighet – inte minst i kommunikationen med hästägare. Idealt vore om en oberoende forskningsinstitution eller myndighet kontinuerligt publicerade och uppdaterade ett dokument med "god praxis" att använda. Detta referensmaterial kan då användas av de hästägare som är intresserade av att erbjuda sin häst bästa möjligheter till positiv välfärd.

Ibland ställer sig människor frågande till varför man bör lägga resurser på att identifiera olika indikatorer som visar att hästar upplever positiva känslor eller känslotillstånd. Många menar att hästar, speciellt i Sverige, redan har "ett gott liv" och erfarna hästmänniskor kan läsa av hästens känslotillstånd på ett intuitivt sätt. Dessutom argumenterar man att "ett gott djuröga" kommer av erfarenhet och inte är något man kan läsa sig till ur en bok eller forskningsartikel. Detta argument haltar dock om man betänker att många kunniga hästägare som trots goda intentioner håller hästar på ett sätt som starkt begränsar deras möjligheter att utföra naturliga beteenden eller kontrollera sin situation.

Troligtvis är det endast en tidsfråga innan forskningen kring indikatorer på positiv välfärd har utvecklats så att de blir mer praktiskt användbara. Än är mycket på grundläggande nivå, men möjligheten till praktiska tillämpningar i framtiden är fascinerande. Kunskapen kombinerad med dagens teknik skulle t.ex. kunna göra det möjligt att istället för en manuell checklista utveckla en applikation till mobilen som genom kamera och mikrofon analyserar hästens kroppsspråk och ljud och återkopplar resultaten till hästägaren. Man skulle alltså kunna liknande detta vid en "översättningsapp" mellan arter, vilket har stor potential att förbättra välfärden för många hästar och skulle förenkla informations-spridningen bland hästägare.

Ibland lyfts också frågan varför man bör arbeta med positiv djurvälstånd när det fortfarande finns så stora problem med djur som utsätts för vanvård eller misskötsel. Även om djurskyddsproblem inte får negligeras kan det faktiskt för den stora mängden djur som upplever svagt negativ eller neutral välfärd göra stor skillnad om man t.ex. börjar belöna insatser för god djurvälstånd snarare än att bara bestraffa dålig. Förändringsarbetet mot en förbättrad djurvälstånd blir mer positivt och det ger inte minst företag och organisationer möjlighet att hitta positiva försäljningsargument för sina tjänster. Ett bra resultat från en checklista för positiv välfärd skulle t.ex. kunna utgöra ett säljargument för inackorderingsföretag för att få hästägare att välja just deras stall.

Den positiva djurvälstånden befinner just nu i början av en mycket spännande resa. Det finns stora ambitioner, goda intentioner och ett samhälle som efterfrågar den information som man får fram. Utvecklingen bådär gott för djurvälstånden och förhoppningsvis kommer man i framtiden anse att främjande av positiv välfärd är ett självklart inslag i modern djurhållning.

6 Slutsats

Intresset för positiv djurvälstånd och forskningen på indikatorer som har samband med positiva känslor och känslotillstånd hos hästar har ökat stort det senaste decenniet. Tiden då djurvälstånd endast handlade om att förebygga och lindra lidande verkar vara förbi, och idag fokuserar man också på att hur man kan erbjuda god livskvalitet och ge möjlighet för hästarna att uppleva positiva känslor och känslotillstånd. Då många hästägare ser sin häst som en familjemedlem är man intresserad att veta om den är ”lycklig” i sin miljö. Detta projekt syftade därför till att sammanställa vilka indikatorer som har samband med positiv välfärd/positiva känslotillstånd hos hästar, samt ta fram en detaljerad checklista med dessa indikatorer som kan användas för att bedöma om en häst upplever positiv välfärd/positiva känslotillstånd i sin miljö.

Forskningen har redan identifierat flera olika indikatorer som har samband med positiv välfärd/positiva känslotillstånd hos hästar. Dessa är bland annat ansiktsuttryck, kroppsspråk, vokala och icke-vokala ljud, förekomst av beteenden som lek och allogrooming samt tecken på kognitiv partiskhet. Resultaten är dock ibland tvetydiga och vissa indikatorer verkar bara gälla positiva känslor i specifika situationer. Det saknas dessutom oftast information om hur indikatorerna påverkas av känslor/känslotillstånd av olika intensitet. Fortfarande behövs alltså mer forskning för att resultaten ska kunna vara praktiskt tillämpningsbara.

Av dessa anledningar var det endast möjligt att ta fram en övergripande kompletterande checklista med indikatorer som kan användas för att bedöma om en häst upplever positiv välfärd/positiva känslotillstånd i sin miljö. Den detaljerade checklista som var ambitionen vid projektets start är alltså i dagsläget inte genomförbar. Idén är dock fortfarande aktuell, och i kombination med ny teknik finns goda förutsättningar för att projektet ska kunna genomföras i framtiden.

Referenser

- Ahloy-Dallaire, J. Espinosa, J. Mason, G.** (2018) Play and optimal welfare: Does play indicate the presence of positive affective states? *Behavioural Processes*, Vol 156, Nov 2018, ss 3-15
- Baciadonna, L. Duepjan, S. Briefer, E. Padilla de la Torre, M. Nawroth, C.** (2018) Looking on the Bright Side of Livestock Emotions—the Potential of Their Transmission to Promote Positive Welfare, *Frontiers of Veterinary Science*. Vol 5, Nr 218
- Brambell Committee.** (1965) *Report of the technical committee to enquire into the welfare of animals kept under intensive livestock husbandry systems*. Command Report 2836. Her Majesty's Stationery Office, London
- Briefer, EF. Mandel, R. Maigrot, A-L. Freymond, S. Bachmann, I. Hillmann, E.** (2017) Perception of emotional valence in horse whinnies. *Frontiers in Zoology*. Vol 14, Nr 8
- Briefer, EF. Maigrot, A-L. Mandel, R. Freymond, S. Bachmann, I. Hillmann, E.** (2015) Segregation of information about emotional arousal and valence in horse whinnies. *Science Reports*. Vol 4, Artikelnummer 9989
- Boissy, A. Manteuffel, G. Jensen, M.B. Oppermann, R. Spruijt, B. Keeling, L. Winckler, C. Forkman, B. Dimitrov, I. Langbein, J. Bakken, M. Veissier, I. Aubert, A.** (2007) Assessment of positive emotions in animals to improve their welfare. *Physiology & Behaviour*, Vol 92, ss 375-397
- Campbell, MLH.** (2016) Freedoms and frameworks: How we think about the welfare of competition horses, *Equine Veterinary Journal*, Vol 48, Nr 5, ss 540-542
- Cooper, J. Albentosa, M** (2005) Equine behaviour and welfare. In: Mills, M.
- McDonnell, S.** *The Domestic Horse – The evolution, development and management of its behavior*, Cambridge University Press, Cambridge
- Djurskyddslag** (SFS 1988:534) Stockholm: Näringsdepartementet
- Djurskyddslag** (SFS 2018:1192) Stockholm: Näringsdepartementet
- Feh, C** (2005) Relationships and communication in socially natural horse herds. In: Mills, M. McDonnell, S. *The Domestic Horse – The evolution, development and management of its behavior*, Cambridge University Press, Cambridge
- Hall, C. Randle, H. Pearson, G. Preshaw, L. Waran, N.** (2018) Assessing equine emotional state, *Applied Animal Behaviour Science*, Vol 205, Aug, ss 183-193
- Hausberger, M. Fureix, C. Bourjade, M. Wessel-Robert, S. Richard-Yris, MA.** (2012) On the significance of adult play: what does social play tell us about adult horse welfare? *Naturwissenschaften*, Vol 99, Nr 4, ss 291-302
- Hemsworth, PH. Mellor, DJ. Cronin, GM. Tilbrook, AJ** (2015) Scientific assessment of animal welfare, *New Zealand Veterinary Journal*, Vol 63, Nr 1, ss 24-30
- Hintze, S. Smith, S. Patt, A. Bachmann, I. WuÈrbel, H.** (2016) Are Eyes a Mirror of the Soul? What Eye Wrinkles Reveal about a Horse's Emotional State. *PLoS ONE*, Vol 11, Nr 10
- FEI (Fédération Equestre Internationale)** (2019) *Dressage Rules 25th edition*, Switzerland
- Fraser, AF. Broom, DM.** (1997) *Farm animal behavior and welfare*. CABI, Wallingford
- Green, TC. Mellor, DJ** (2011) Extending ideas about animal welfare assessment to include 'quality of life' and related concepts, *New Zealand Veterinary Journal*, Vol 59, Nr 6, ss 263-271

- Hötzel, MJ. Vieira, MC. Leme, DP.** (2019) Exploring horse owners' and caretakers' perceptions of emotions and associated behaviors in horses. *Journal of Veterinary Behavior*, Vol 29, Jan–Feb, ss 18-24
- Jensen, P.** (1993) *Djurens beteende och orsakerna till det*. Per Jensen och LTs förlag. Falköping
- Jordbruksverket** (2019) Checklista för djurskyddskontroll (hästdjur) <http://www.jordbruksverket.se/download/18.3559503016151aabcd950/1518514278080/Checklista%20tom%20h%C3%A4st.pdf> Hämtad 2019-03-16
- Keeling, L. Jensen, P.** (2017) Abnormal behaviour, stress and welfare. In Jensen, P. (red.) *The Ethology of Domestic Animals – An introductory text (3rd ed)*, CABI, Glasgow
- Lansade, L. Nowak, R. Lainé, A-L. Leterrier, C. Bonneau, C. Parias, C. Bertin, A.** (2018) Facial expression and oxytocin as possible markers of positive emotions in horses. *Scientific Reports*, Vol 8, Artikelnummer: 14680
- Marr, I. Farmer, K. Krüger, K.** (2018) Evidence for Right-Sided Horses Being More Optimistic than Left-Sided Horses, *Animals*, Vol 8, Nr 219
- Mejdell, C. Buvik, T. Jørgensen, G. Bøe.** (2016). Horses can learn to use symbols to communicate their preferences. *Applied Animal Behaviour Science*. Vol 184, Nr 10
- Mellor, DJ.** (2012) Animal emotions, behaviour and the promotion of positive welfare states, *New Zealand Veterinary Journal*, Vol 60, Nr 1, ss 1-8
- Mellor, DJ.** (2015a) Enhancing animal welfare by creating opportunities for positive affective engagement, *New Zealand Veterinary Journal*, Vol 63, Nr 1, ss 3-8
- Mellor, DJ.** (2015b) Positive animal welfare states and encouraging environment focused and animal-to-animal interactive behaviours, *New Zealand Veterinary Journal*, Vol 63, Nr 1, ss 9-16,
- Mellor, DJ** (2015c) Positive animal welfare states and reference standards for welfare assessment, *New Zealand Veterinary Journal*, Vol 63, Nr 1, ss 17-23
- Mellor, DJ.** (2016) Updating Animal Welfare Thinking: Moving beyond the “Five Freedoms” towards “A Life Worth Living”, *Animals*, Vol 6, Nr 21
- McCormack, W.** (2012) Recognizing and Assessing Positive Welfare: Developing Positive Indicators for Use in Welfare, *Assessment Proceedings of Measuring Behavior*, Utrecht, Nederländerna, Augusti 28-31
- McGreevy, P. McLean, P.** (2010) *Equitation Science*. Wiley-Blackwell. New Dehli
- Paul, ES. Harding, EJ. Mendl, M. (2005) Measuring emotional processes in animals: the utility of a cognitive approach. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, Vol 29, Nr 3, ss 469-491
- Mills, D. Redgate, S.** (2017) Behaviour of horses. In Jensen, P. (red.) *The Ethology of Domestic Animals – An introductory text (3rd ed)*, CABI, Glasgow
- Prop. 2017/18:147**, Ny Djurskyddslag, Stockholm: Näringsdepartementet
- Rault, JL.** (2011) Friends with benefits: Social support and its relevance for farm animal welfare, *Applied Animal Behaviour Science*, Vol 136, ss 1-14
- Scott, EM. Nolan, AM. Reid, J. Wiseman-Orr, ML.** (2007) Can we really measure animal quality of life? Methodologies for measuring quality of life in people and other animals, *Animal Welfare*, Vol 16, ss 17-24
- SOU (2011:75)**, Ny Djurskyddslag, Stockholm: Regeringskansliet
- Stewart, M. Stratton, RB. Beausoleil, NB. Stafford, KJ. Worth, GM. Waran, NK.** (2011) Assessment of positive emotions in horses: implications for welfare and performance. *Journal of Veterinary Behavior*, Vol 6, Nr 5, s 296
- Stomp, M. Henry, S. Hausberger, M.** (2016). Are positive emotions reliable indicators of welfare in horses?. *Workshop "Animal and human emotions" de l'International School of Ethology*, May 2016, Erice, Sicile, Italy.

- Stomp, M. Leroux, M. Cellier, M. Henry, S. Lemasson, A. Hausberger, M.** (2018a) An unexpected acoustic indicator of positive emotions in horses. *PLoS ONE*, Vol 13, Nr 7
- Stomp, M. Leroux, M. Cellier, M. Henry, S. Hausberger, M. Lemasson, A.** (2018b) Snort acoustic structure codes for positive emotions in horses, *The Science of Nature*, Vol 105, Nr 57.
- Stratton, R. Cogger, N. Beausoleil, N. Waran, N. Stafford, K. Stewart, M.** (2014) *Indicators of Good Welfare in Horses*, Final report. Ministry for Primary Industries. Nya Zeeland
- Svenska Ridsportsförbundet** (2019) Hästhållning med kvalitet – checklista för egentillsyn för ridskolor, http://www.ridsport.se/ImageVaultFiles/id_33259/cf_559/H-sth-llning_med_kvalitet_SvRF.PDF Hämtad 2019-03-19
- Viksten, S.** (2016) *Improving Horse Welfare through Assessment and Feedback*, Doktorsavhandling, Sveriges Lantbruksuniversitet, Uppsala
- Visser, EK. Van Wijk-Jansen, EEC.** (2012) Diversity in horse enthusiasts with respect to horse welfare: An explorative study, *Journal of Veterinary Behavior*, Vol 7, ss. 295-304
- Wathan, J. Burrows, AM. Waller, BM. McComb, K.** (2015) EquiFACS: The Equine Facial Action Coding System. *PLoS ONE*, Vol 10, Nr 8
- Webster, J.** (2016) Animal Welfare: Freedoms, Dominions and “A Life Worth Living”, *Animals*, Vol 6, Nr 35
- Yeates, JW. Main, DCJ.** (2008) Assessment of positive welfare: A review, *The Veterinary Journal*, Vol 175, ss 293–300

Bilagor

Bilaga A - Checklista

1. Påverkas hästen av faktorer som ger dålig välfärd?

Undersök och utslut att hästen upplever negativ välfärd genom att gå igenom en valfri redan framtagen checklista som syftar till att uppfylla svensk minimilagstiftning.

Om JA → åtgärda eventuella brister.

Om NEJ → gå vidare till nästa punkt.

2. Erbjuds hästen mer än mininivån som anges i djurskyddslagstiftningen?

Fundera på om hästen hålls i enlighet med ”god praxis”.

Om JA → gå vidare till nästa punkt.

Om NEJ → anpassa hästhållningen i enlighet med god praxis, t.ex.:

- d) öka tiden hästen är i hagen, har sällskap och kan äta/födosöka
- e) öka stimulansen i miljön (t.ex. hållning i flock, naturbeten, olika typer av miljöberikning)
- f) öka kvalitén på resurserna (t.ex. större ytor, högre komfort (t.ex. solskydd eller mjuk ströbädd), anpassad flocksammansättning)

3. Finns tecken på att hästen dagligen upplever positiva känslor eller känslotillstånd?

3a. Utför hästen några av de beteenden som forskare har identifierat som indikatorer på belåtenhet eller njutning (t.ex. specifika ansiktsuttryck, kroppsspråk, frustningar)?

3b. Utför hästen några ”lyxbeteenden” (som lek och allogrooming)?

Om JA → Grattis - mycket tyder på att hästen upplever positiv välfärd i den miljö den hålls. Fortsätt försöka tillgodose hästens individuella preferenser och sikta mot att öka antalet situationer eller tillgången till resurser som hästen föredrar. Observera dock att vissa av hästars preferenser kan ha långsiktigt negativa effekter och att tillgång till denna typ av resurser trots allt bör begränsas.

Om NEJ → anpassa hästens skötsel och miljö, t.ex. genom att:

- e) försöka identifiera hästens individuella preferenser och sikta mot att öka antalet situationer eller tillgången till resurser som hästen föredrar.
- f) anpassa hästhållningen ännu mer i enlighet med ”god praxis”
- g) försöka minimera negativa upplevelser
- h) erbjud hästen fler valmöjligheter i vardagen